

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІДЕРСЬКОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНСЬКОЇ МОЛОДІ З РІЗНИМ РІВНЕМ САМООЦІНКИ

Мирошник О.Г.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Ключеві слова: лідерство, стиль лідерства, креативність, самооцінка.

Key words: leadership, leadership style, creativity, self-esteem.

Лідерство важлива складова групової динаміки та універсальний за своєю природою феномен суспільного життя. Воно існує у великих та малих групах, соціальних організаціях, соціальних інститутах суспільства. Оптимізація лідерського потенціалу громадян є важливою умовою становлення демократії у суспільстві. Студентський вік є найбільш чутливим для набуття соціального досвіду та удосконалення навичок соціально-психологічної взаємодії у суспільно-історичних процесах.

Значний внесок у розробку психологічної сутності лідерства здійснили представники західної соціології та психології: Р. Бейлз, Г. Тард, Г. Лебон, Ф. Бартлетт, Дж. Барбер, М. Вебер, В. Шекель, Р. Стокділ, К. Левін, Р. Лайкерт, Р. Блейк та Дж. Мутон, Дж.Хартлі, П. Сміт, М. Тейеб, Ф. Фідлер, М. Грегор та інші. Системне вивчення психологічної сутності феномену лідерства пов'язують з науковим напрямом, що отримав назву школа групової динаміки. Представники цього напрямку розглядають лідерство як сукупність процесів внутрішньої самоорганізації і самоуправління групи, що зумовлено індивідуальною ініціативою їх

членів [3]. Значна увага науковців приділяється аналізу чинників, що сприяють прояву ініціативи учасниками групи при вирішенні інструментальних та експресивних завдань. У соціальній психології це проблема аналізується у зв'язку із індивідуальними відмінностями людини, що спонукають до лідерства та способами вияву лідерської поведінки у групі [1, 2].

Важливим особистісним утворенням особистості, що детермінує ставлення людини до себе та до інших є «Я концепція», центральним елементом якої є самооцінка [4]. Саме тому, самооцінка може розглядатися як фактор лідерської поведінки в соціально-психологічній взаємодії.

Мета дослідження полягала у вивченні зв'язку між параметрами самооцінки та стильовими особливостями лідерської поведінки студентської молоді.

У дослідженні взяли участь 80 студентів з вищих навчальних закладів 19-23 років (з них 48 дівчат та 32 хлопця). Програма дослідження включала: визначення особливостей самооцінки за методикою С. А. Будассі (в адаптації А.О. Реана); діагностику креативного потенціалу лідера (за С.І. Макшано-

Таблиця №1

Особливості креативного потенціалу респондентів з різним стилем лідерської поведінки

Стиль лідерства	Рівень креативності	Креативний потенціал лідера			
		Особистість	Підхід до вирішення проблем	Робоче середовище	Загальний рівень
Демократичний	Високий	2 (2,5%)	1(1,25%)	1 (1,25%)	-
	Середній	46 (57,5%)	47 (58,75%)	47 (58,75%)	48 (60%)
Авторитарно-демократичний	Високий	1 (1,25%)	1 (1,25%)	-	-
	Середній	21 (26,25%)	21 (26,26%)	22 (27,5%)	22 (27,5%)
Ліберально-демократичний	Високий	-	-	-	-
	Середній	10 (12,5%)	10 (12,5%)	10 (12,5%)	10 (12,5%)

вим) та схильності до стилю лідерства та керівництва (за Є.П. Ільїним).

Узагальнені результати обстеження за визначеними методиками показали, що 35% (28 осіб) мали адекватний рівень самооцінки, 28,75% (23 особи) високий рівень та 36,25% (29 осіб) низький рівень самооцінки. Статистичних відмінностей між показниками самооцінки у дівчат та хлопців невизначено.

Аналіз особливостей розподілу показників, що характеризують спосіб реалізації лідерської поведінки, показали що більшість студентів 60% (48 осіб) виявили орієнтацію на демократичні засади взаємодії з іншими. Для цієї групи студентів є притаманним намагання зменшити внутрішньогрупову напругу, створити атмосферу дружельності і ділового співробітництва. У 27,5 % (22 особи) респондентів встановлено авторитарно-демократичну орієнтацію. Основними ознаками, що характеризують авторитарний стиль лідерства є: централізація всіх повноважень в руках лідера і ухвалення ним одноосібних рішень, які згодом можуть нав'язуватися виконавцям; віддача розпоряджень у

наказовій формі без пояснення їх зв'язку із загальними цілями і завданнями організації. Незначна кількість респондентів 12,5% (10 осіб) виявила ліберально демократичну орієнтацію лідерської поведінки. Ліберальному стилю властиві: прагнення лідера відхилитися від ухвалення рішень або перекласти це завдання на інших, а також йому абсолютно байдуже відношення до справ колективу. Лідер, що вибрав такий стиль, не проявляє ініціативи, грає пасивну роль.

Креативність як здатність до конструктивного нестандартного мислення і поведінки необхідна лідеру в діяльності і в спілкуванні. Постійно взаємодіючи у процесі своєї діяльності з іншими людьми, лідер не може бути достатньо ефективним, не проявляючи у повній мірі різних якостей креативної людини. Креативність допомагає лідеру знаходити оригінальні рішення проблем. За методикою С.І. Макшанова було визначено особливості креативності студентів із різним стилем лідерської поведінки (див. таб. №1)

Таблиця №2

Відмінності між параметрами самооцінки у респондентів із різним стилем лідерської поведінки (за t-критерієм Стьюдента, $p \leq 0,05$)

Стиль лідерства	Рівень самооцінки		
	адекватний / високий	адекватний / низький	високий / низький
Демократичний	2,5*	1,7	0,8
Авторитарно-демократичний	1,7	1,2	0,3
Ліберально-демократичний	1,6	3,9*	2,3*

Переважаючими є середні значення прояву креативного підходу у ставленні до людей, вирішенні виробничих проблем та організації робочого середовища у всіх групах респондентів з різними стилями лідерської поведінки. Отже, відмінностей між креативним потенціалом та стилем лідера не встановлено.

Самооцінка є структурною одиницею «Я-концепції», що визначає спрямованість, повноту та міру активності особистості у взаємодії з іншим. Порівняльний аналіз особливостей самооцінки у групах із демократичним, авторитарно-демократичним та ліберально-демократичним стилем лідерства показав такі результати. У групі респондентів із демократичним стилем лідерства встановлено 28,75% з високою самооцінкою, 35,4% та 37,5% з адекватною та низькою самооцінкою. Для студентів з орієнтацією на авторитарно-демократичний стиль лідерства притаманні як адекватний (36,4%), так високий (31,8 %) та низький рівень самооцінки (31,8%). Суттєвих відмінностей за рівнем самооцінки у цій підгрупі не встановлено. Аналіз результатів особливостей розвитку самооцінки у підгрупі із ліберально-демократичним

стилем поведінки показав, що половина респондентів цієї групи мають низький рівень самооцінки, 30% – високий та 20% – адекватний.

Отримані результати порівняльного аналізу перевірялись на статистичну значущість відмінностей за допомогою t – критерія Стьюдента (див. таб. №2).

Статистична значущість відмінностей за рівнем самооцінки встановлена для підгрупи респондентів із ліберально-демократичним та демократичним стилем лідерства. Отримані результати свідчать про те, що недооцінка особистістю своїх можливостей сприяє становленню таких особливостей лідерської поведінки в яких виявляється прагнення ухилитися від прийняття рішення, бажання перекласти відповідальність на інших, відсутність ініціативи. Така поведінка призводить до труднощів в організації процесу управління.

Висновки. Результати емпіричного дослідження засвідчили можливість розгляду самооцінки як чинника соціально-психологічної поведінки, що сприяє становленню способів взаємодії із іншими та визначає здатність до здійснення психологічного впливу.

Водночас, на нашу думку, не варто розглядати цей зв'язок як безпосередній за своєю природою. Становлення стилю лідерської поведінки обумовлено системою індивідуально-психологічних та соціально-психологічних факторів, вивчення яких складає подальшу перспективу нашого дослідження. Серед першочергових завдань якого є визначення ролі цінності сфери особистості.

Література

1. Ильин Е.П. Дифференциальная психология профессиональной деятельности. СПб.: Питер, 2008. – 432с.
2. Кричевский Р.Л., Рыжак М.М. Лидерство как структурный феномен // Социальная психология. Хрестоматия. М.: Аспект пресс, 1999. С. 268 – 273.
3. Москаленко В.В. Соціальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури. 2005. 624с.
4. Чеснокова И.И. Проблема самосознания в психологии. М.: Наука, 1977. 144 с.